

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
בשלח
שבט ה'תשפ"ב ב'של"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין בן עזאי, כיצד יתכן שלא קיים מצות פריה ורביה מאחר שנפשו חשקה בתורה, תירוצים עפ"י הפשט ועפ"י הסוד, ואיך הדברים מסתדרים עם מה שפסקו הרמב"ם והש"ע שהעושה כבן עזאי אין בידו עון, ועפ"י כל האמור לעיל השלמה בביאור דברי הגר"א מוילנא שהובאו בספר 'קנמן בשם' שזה מצד 'גדולה עבירה לשמה'.

תשובות מרן שליט"א למכתב שקיבל לגבי ג' דברים עליהם דיבר בשיעורים האחרונים, א' לגבי ר"א בן ערך שקרא 'החרש היה ליבם' במקום 'החודש הזה לכם', ב' לגבי הסיבה שהמשיח לא בא בזמן התנאים מכיון שגזר הקב"ה שלא יבוא רק אחרי אלף שנה, ג' לגבי מה שהביא מרן שליט"א בשם הג"ר נתן אדלר זצ"ל.

האם רבי אלעזר בן ערך חזר להיות 'מעייין המתגבר' לאחר שהתפללו עליו חבריו, ותשובת מרן שליט"א לטענת הרד"ל מדוע לא מוזכר בשמו הרבה דברים כמו יתר התנאים.

האם יעל אשת חבר הקיני, עליה קראנו בהפטרת השבת (בשלח), הכינה שדה במקומה אל סיסרא, כמו אסתר המלכה, וכיצד הדבר מתיישב עם שאלת הגמרא לגבי יעל 'זהא קא מתהניא מעבירה'.

דברים בדבר ביטול הקומה הכשרה לטלפונים הניידים.

בעניין חיים ולדר שר"י.

דברי מרן שליט"א בשבח הקונטרס 'נהורא דיצחק' שיצ"ל במהדורא חדשה ומורחבת ע"י מכון פעולת צדיק.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 628

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש ע"י ידידנו הרב ישראל מאיר בן הרב מיכאל חרד הי"ו,

לעילוי נשמת סבו הרב משה בן רבי דוד חרד זצ"ל,

ולעילוי נשמת סבתו מרת לולוה רינה בת רבי זכריה ע"ה,

שהשבו יחול יום פטירתם, תנצב"ה.

וכן להצלחת כל בני משפחתו שיחיו, ברוחניות ובגשמיות.

בעבור שהתנדב ביד רחבה ובנפש חפוצה למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וימלא כל

משאלות ליבו וליבם וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י ידידנו הרב ישראל מאיר בן הרב מיכאל חרד הי"ו, לעילוי נשמת סבו הרב משה בן רבי דוד חרד זצ"ל, ולעילוי נשמת סבתו מרת לוליה רינה בת רבי זכריה ע"ה, שהשבע יחול יום פטירתם, תנצב"ה.

וכן להצלחת כל בני משפחתו שיחיו, ברוחניות

ובגשמיות.

בעבור שהתנדב ביד רחבה ובנפש חפצה למוסדות יד מהרי"ץ.

אין המדובר שהוא 'התנדב' פעם אחת, או מדי פעם, אלא הוא כל הזמן בעצם פועל בהתנדבות במוסדות יד מהרי"ץ, ירבו כמותו בישראל. ברוך ה', הוא אחד מהמסמרים הקבועים, 'מחדד' את העניינים, כשמו כן הוא.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונוק יצילם, וימלא כל משאלות ליבו וליבם וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

בעניין בן עזאי, כיצד יתכן שלא קיים מצות פריה ורביה מאחר שנפשו חשקה בתורה, תירוצים עפ"י הפשט ועפ"י הסוד, ואיך הדברים מסתדרים עם מה שפסקו הרמב"ם והש"ע שהעושה כבן עזאי אין בידו עון, ועפ"י כל האמור לעיל השלמה בביאור דברי הגר"א מוילנא שהובאו בספר 'קנמן בשם' שזה מצד גדולה עבירה לשמה.

בגמרא מסכת יבמות [דף ס"ג ע"ב] כתוב כך, תניא, רבי אליעזר אומר, כל מי שאין עוסק בפריה ורביה, כאילו שופך דמים. שנאמר [בראשית ט', ו'] שִׁפְךָ דָם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ. וכתוב בתריה, וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ. רבי יעקב אומר, כאילו ממעט הדמות, שנאמר [בראשית ט', ו'] כִּי בְּצִלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. וכתוב בתריה, וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ.

בן עזאי אומר, כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר, וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ. אמרו לו לבן עזאי, יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים. אתה 'לא מקיים'. מצד אחד, אתה אומר בעצמך כמה חשוב עניין פריה ורביה, וכמה גרוע מי שאינו מקיים, שופך דמים, ממעט הדמות. א"כ למה אינך נושא אשה?

אמר להן בן עזאי, ומה אעשה, שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים.

אכן חשוב פריה ורביה, אבל לא חייב דוקא אני, אפשר שהרבה אנשים בעולם יקיימו את המצוה הזאת. אני, מה אעשה? נפשי חשקה בתורה.

בשו"ת ויען יצחק [חלק ראשון סימן ש"ס] הבאתי בס"ד, שאלה. מבואר בגמרא יבמות דף סג: שבן עזאי לא נשא אשה משום שחשקה נפשו בתורה, וכן פסק הרמב"ם פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ג'. וצ"ע דהא קיימא לן במועד קטן דף ט: דמבטלין תלמוד תורה למצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, ואמאי בן עזאי לא נשא אשה?

איזה היתר זה 'נפשי חשקה בתורה'? אדם עוסק בתורה, וישנה מצוה עוברת, שהוא צריך לקיימה, וכי הוא פטור ממנה? בודאי שלא. הוא לא יכול להגיד, עכשיו אני לומד. כי התורה ניתנה, בכדי לעשות את מצוותיה. אמנם לגבי כל שאר המצוות, קיי"ל 'העוסק במצוה פטור מן המצוה', אבל לא לגבי מי שלומד תורה. כי אחרת, הוא כל הזמן ילמד, ולא יקיים מצוות, לא יניח תפילין ולא יקרא ק"ש ולא יטול לולב וכו'. לא יקיים שום מצוה. אלא מאי, לא. אם ישנה מצוה, חייבים לקיים אותה. א"כ איזה היתר זה? והרי אי אפשר לקיים את המצוה על ידי אחרים. וכי אחרים יתחתנו במקומו? הרי המצוה היא עליך?

עניתי על כך בס"ד [שם], תשובה. לק"י, ה' תמוז ה'תשע"ה, ב'שכ"ו.

המצוה אינה כעת. זאת תשובה ראשונה. אינה מצוה עוברת, זה לא מצוה שעכשיו זמנה, אולי אפשר בעוד שנה או שנתיים.

דבר שני, ועוד, שהוא כמו אנוס. וכמדומה שהרחבתי על זה בס"ד בנפלאות מתורתך אשר עודנו בכתובים. ועכשיו ראיתי כתירוצו השני מובא במשמרת חיים להגר"ח"פ שיינברג [ענייני פריה ורביה דף קי"ב] בזה"ל, עיין בקובץ הערות בהוספות אות א' שתירץ דכהא"י גוונא אינו פטור ממצות פרו ורבו, אלא שחשוב אנוס בביטולה. והיינו דבן עזאי היה דבוק כל כך בתורה, עד שלא היה יכול להסיח דעתו ממנה

שערי יצחק – השיעור השבועי

תירוצו אחר, על דרך הסוד. מה שהגרי"ח מתרץ בבן יהוידע, זה עפ"י הפשט, כי בן עזאי היה חלש, לא היה מסוגל, אינו יכול, מרוב שהיה עסוק בתורה.

שם בשו"ת תורה לשמה, שאלו את הגרי"ח את השאלה הזאת, בסגנון קצת 'חזק', בזה"ל, גם יורינו עוד דבר אחד, שכפי הנשמע מדברי הזהר [בראשית דף קפ"ז ע"ב] שהנפטר בלי בנים עניינו קשה ומר מאד. אדם שח"ו לא זכה שיהיו לו בנים – אפילו שהוא לא אשם, וק"ו אם הוא האשם בכך שלא יהיו לו ילדים, אם הוא עשה כך, לא דאג לעשות שיהיו לו ילדים.

וכל שכן למי שלא רצה לישא אשה מעיקרא, ואע"פ שתהיה כונתו לש"ש בעבור איזה סיבה. וצא ולמד מחזקיהו הע"ה שלא נשא אשה בתחילה, בעבור שראה ברוה"ק שיצאו בנים דלא מעלו, ועכ"ז א"ל ישעיהו הע"ה בדבר ה' מת אתה בעוה"ז ולא תחיה לעוה"ב. וא"כ איך רבי שמעון בן עזאי, לא נשא אשה, הגם שכונתו לטובה, שנפשו חשקה בתורה, עכ"ז הלא הסיבה של חזקיהו הע"ה היתה יותר חזקה, ועכ"ז לא הועילה לו התנצלות זו, והגיד לו הנביא על זה דבר קשה מאד.

מהו ההבדל ביניהם? בן עזאי 'חשקה נפשו בתורה', וחזקיהו ראה שייצאו ממנו בנים רשעים רח"ל.

ואיך בן עזאי ע"ה ביטל? ואיך לא מחו בו חכמי דורו ורבותיו?

יורינו המורה ושכרו כפול מן השמים. כך שאלו אותו.

והגרי"ח עונה תשובה מעניינת. לדבריו, בן עזאי ידע, שהוא כבר קיים את המצוה הזאת, בגלגולים הקודמים. וז"ל, הלא תדעון, כי כל דבר הקשה הכתוב על זה, הוא רק על מי שלא קיים עדיין מצות פריה ורביה בגלגולים שעברו, בכל בחינות הנר"ן שלו. אבל מי שכבר קיים פו"ר בכל בחינות נר"ן שלו, ולא נתגלגל עתה בעבור בנים כלל, כי כבר השלים תיקון מצוה זו בכל נר"ן שלו בכל מה שראוי, ורק נתגלגל בשביל עסק שהיה צריך לו להשלים עצמו בזה,

לדבר אחר. לא שהוא פטור לקיים את מצות פרו ורבו, כביכול יש לו היתר לבטל זאת, אלא שהוא לא יכול, הוא היה אנוס.

וכן תירץ כהא"י גוונא הערוך השלחן שם [אבן העזר סימן א' סעיף י"ד], דלא היה ביכולתו לפרוש מן התורה כלל וכלל, ואפשר שהיתה סכנת נפשות אם היה פורש מן התורה וכו' יעו"ש"ב. איננו מסוגל. אולי הוא היה משתבש ח"ו. כיון שהוא לא יכול בלי ללמוד, א"כ הוא אנוס. זהו תירוצו טוב על פי הפשט.

ועל דרך הסוד, הוא קיים את המצוה בשרשה העליון. זה לא שהמצוה הזאת נתבטלה אצלו.

כמו שכתב מהר"י הכהן בסגולת ישראל [פרשת נח דף ע"ט], דבן עזאי סבר – כך היתה דעתו, לא חייבים לקבל את דעתו, אבל כך הוא סבר – שהצדיק העוסק בתורה למטה, גורם שיזדווג הצדיק העליון בתורה שבעל פה, והוי כנגד פריה ורביה, והבן זה ע"כ. ר"ל שמייחד את היסוד במלכות.

שיטת בן עזאי, שהוא מקיים את המצוה מבחינה רוחנית. הוא לא חייב לקיים זאת מבחינה גשמית, כי הוא עושה את הפעולה הזאת למעלה.

שם בהערות למטה [אות תרמ"ו], הוסיפו העורכים עוד כמה מקורות בזה"ל, וכן כתב מהרצ"א מדינוב בדרך פקודין מצות עשה א' חלק המעשה אות ז', שהיה בן עזאי דבוק בתורה עד שעל ידי תשוקתו בה, לא היה אפשר לו להפריד עצמו לקיים המצוה.

וגם הגרי"ח בבן יהוידע יבמות דף סג: ביאר כזאת על פי דברי חז"ל שנקראת התורה תושיה על שם שמתשת כוחו של אדם. דיש שהם אדוקים בתורה כל כך, עד שנחלש מהם כח התאוה של חומר לגמרי. וכך היה בן עזאי, שלא היה בידו לקיים מצות פריה ורביה.

ישנם כאן כמה וכמה דרכים, איך להבין את העניין.

ואכן כך כותב הגרי"ח בספרו בן יהוידע, אולם בשו"ת תורה לשמה [סימן תק"ה] הגרי"ח מתרץ

הנה על זה האדם לא נאמרו דברים אלו, ואינו בכלל זה. ובפרט מי שיודע בעצמו שהוא נתגלגל, רק לברוא נשמות בעסק התורה בלבד.

והנה רבי שמעון בן עזאי, כבר השלים בגלגולים שעברו כל מעשה המצות בנר"ן שלו, ולא היה נצרך לתיקון מצוה זו של פו"ר. ורק נתגלגל לעשות פו"ר בעסק התורה בלבד, דהיינו לברוא נפשות לגרים בעסק התורה. ומאחר שהוא יודע באמיתות ענין זה, לכן לא נשא אשה. אלא עשה כל פו"ר שלו בעסק התורה, כי על זה בא לתקן בעוה"ז. ולמה יעביר זמנו אפילו במקצת, בפו"ר דאיש ואשה.

מהיכן הגרי"ח יודע זאת? הבן איש חי לא המציא זאת, ולא בדרך השערה, אלא הוא מצא שהדבר כתוב בהדיא בכתבי האר"י ז"ל. וז"ל, וכן תמצא ד"ז מפורש בדברי רבינו האר"י זצ"ל בסוף הקדמה ה' [ודף ח' ע"א] שכתב ד"ז דרך אגב וז"ל, אף על פי שהיה כשמעון בן עזאי שלא הוצרך להתגלגל על בנים וכו' ע"ש.

ובודאי שגם גדולי הדור שבימיו, שהם רבותיו, היו יודעים ד"ז באמיתות. כי כולם בעלי רוח"ק היו, ולכן לא מיחו. ואותם שלא השיגו סוד הדבר ושאלו אותו וא"ל נאה דורש ואין נאה מקיים, הוא השיב להם ברמז, נפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים.

אין שאלה, למה לא מיחו בו, מכיון שגם הם ידעו זאת. ומה שכתוב בגמרא, ששאלו אותו, כי הוא נאה דורש ולא מקיים, רק אלה ששאלו אותו לא ידעו זאת, ובן עזאי ענה להם ברמז. אבל כל גדולי ישראל שתקו, כי ידעו שאין עליו שום טענה.

שאלה מהקהל: אבל כתוב שבן עזאי נשא אשה.

תשובת מרן שליט"א: נכון. ישנה דעה כזאת, שהוא נשא את בתו של ר' עקיבא ופירש. אבל בכל מקרה, ילדים לא היו לו.

המשך השאלה מהקהל: אבל אם הוא ידע זאת, א"כ הוא לא היה צריך להתחתן איתה?

תשובת מרן שליט"א: יפה. אין חובה שהתירין הזה יסתדר עם התוספות. עם הירושלמי, שם זה כתוב.

בכל אופן, התירין הזה הכתוב בתורה לשמה, נראה כי אינו מסתדר עם הרמב"ם והש"ע. הרי ברמב"ם ובש"ע, העניין הזה של בן עזאי, מובא להלכה למעשה. הרמב"ם כותב [פרק ט"ז מהלכות אישות הל"ב] כך, האיש מצווה על פריה ורביה, אבל לא האשה. ואימתי האיש נתחייב במצוה זו, מבין שבע עשרה. וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה, הרי זה עובר ומבטל מצות עשה. ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה, והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות בעבור אשתו ויבטל מן התורה, הרי זה מותר להתאחר. שהעוסק במצוה, פטור מן המצוה, וכל שכן בתלמוד תורה.

ואח"כ [בהלכה ג'] הרמב"ם כותב בזה"ל, מי שחשקה נפשו בתורה תמיד, ושוגה בה כבן עזאי, ודבק בה כל ימיו, ולא נשא אשה, אין בידו עון. והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו. אבל אם היה יצרו מתגבר עליו, חייב לישא אשה, ואפילו היו לו בנים, שמא יבוא לידי הרהור.

וכך נפסק גם בשלחן ערוך [באבן העזר סימן א'], שהעתיק את דברי הרמב"ם הללו. דהיינו, הם פוסקים, כי מי שהוא כמו בן עזאי, אין בידו עון.

בשלמא בן עזאי, הוא ידע מה היה בגלגולים הקודמים. אבל לגבי אנשים אחרים, וכי הם יודעים מה הם היו בגלגולים הקודמים? שהם כבר השלימו את המצוה הזאת?

לכאורה פלא על התורה לשמה, שהוא לא העיר זאת על עצמו.

עכ"פ לפי סגנון התירין הנוסף ע"ד הסוד, שהבאנו מקודם בשם ספר סגולת ישראל, 'שהצדיק העוסק בתורה למטה, גורם שיזדווג הצדיק העליון בתורה שבעל פה, והוי כנגד פריה ורביה', הדבר כן מתאים, כי הוא עושה את הפעולה הזאת מבחינה רוחנית, אזי אכן יכול להיות – גם על פי הסוד – שהדבר הזה שייך לגבי כל אדם צדיק.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מלימודו כדי לעשותה. וסובר בן עזאי, שמצות פריה ורביה אינה מצוה פרטית שהחוב בה הוא על כל אחד ואחד, אלא היא מצוה כללית, דהיינו שעל כל ישראל מוטל העניין שיפרו וירבו. כך בן עזאי סובר, שאין חובה שכל אדם יתחתן, העיקר שיהיו בעולם אנשים. ולכן שפיר נחשבת מצוה זו כמצוה שיכולה להתקיים ע"י אחרים.

ובשלחן ערוך הגר"ז [הל' תלמוד תורה פ"ג סעיף א'] מתרין, שכאן לא אומרים שיפסיק לימודו כדי לקיים מצות פריה ורביה, משום שע"י הנישואין יתבטל עיקר לימודו, ובאופן הזה אין לו להפסיק, כיון שרק כשיוכל לחזור אחר קיום המצוה לעיקר לימודו, נאמר שמבטלים תלמוד תורה כדי לקיים מצוה, אך לא כשעיקר לימודו יתבטל.

הרי כך לשון הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה [פרק ג' הלכה ד'], 'ויחזור לתלמודו'. אבל אם עיקר לימודו יתבטל, אזי אין את ההיתר הזה. א"כ אדם אחר, אשר מקיים את המצוה וחוזר ללימודו, הוא אכן יכול לעשות זאת. אולם בן עזאי, שאינו מסוגל לחזור ללימודו לאחר מכן, אין לו את ההיתר הזה.

כל התירוצים הללו, הם קצת דחוקים. אבל עכ"פ כך הם אומרים. עוד מעט אגיד לכם, מדוע אני אומר את כל הדברים הללו. והתירוץ היותר מתקבל, הוא כפי שאמרנו מקודם, שהוא היה אנוס.

והגר"א וסרמן בספרו 'קובץ שיעורים' [ח"ב סי' י"ט אות ג'] כותב כך מעצמו, שבן עזאי לא היה פטור ממצות פרו ורבו. אלא שנחשב כאנוס בביטולה, וכמו שכתב הרמב"ם 'אין בידו עון'. והיינו שבן עזאי היה דבוק כל כך בתורה, שלא היה יכול להסיח דעתו ממנה לדבר אחר, ולכן הוא אנוס ממה שלא קיים מצוה זו. הוא מגדיר זאת כך מבחינה למדנית. ומדייק הרמב"ם שלא כתב בנ"ד פטור כמו בהלכה הקודמת לגבי מי שמתאחר כדי שלא יטרח במזונות וכו'.

*

לא נרחיב על כך כעת, ובלאו הכי כבר כתב הריטב"א [בחיידושו ליבמות שם], שאין בזמן הזה מישהו שיכול להגיד, שהוא כמו בן עזאי. וכ"כ להלכה הבית יוסף בתשובותיו אבקת רוכל, ועוד מן הפוסקים.

ובספרי המפרשים, ישנם עוד הרבה תירוצים לגבי השאלה הזאת.

ואפשר אולי להוסיף נופך, על תירוץ הגר"ח בתורה לשמה בעניין בן עזאי. דכיון שראה בן עזאי שנפשו חושקת כל כך בתורה, הבין שעל זה בא בגלגול. וכידוע מדברי האר"י, שאם אדם נזהר באיזה דבר יותר מדאי, זהו סימן שעל זה בא בגלגול. וזה גם כן מחזק את פירוש הגר"ח.

ובזה נראה לענ"ד ליישב מה שהעיר מעכ"ת מדברי הרמב"ם והשלחן ערוך, די"ל דכיון שרואה אדם שנפשו כל כך חושקת בתורה עד שאינו יכול לישא אשה ולקיים מצות פריה ורביה, אפשר להבין שכבר תיקן מצוה זו בגלגול הקודם. איתמר.

ולענ"ד סתם מי שלומד ברמב"ם וש"ע, ואין לו יד בקבלה, פשיטא שלא יעלה זה בדעתו. יב"ן.]

הנצי"ב [בספרו העמק שאלה, שאילתא ה' אות ד'] אומר, שהטעם הוא משום שמצות פריה ורביה אינה מצוה עוברת, כיון שיכול הוא לקיימה גם לאחר זמן. שלא כמו מקרא מגילה שדוחה תורה, והרמב"ם פסק בהל' תלמוד תורה שבמצוה שאינה עוברת לא נאמר הכלל שיפסיק את לימודו כדי לקיימה.

כך הבאתי בשו"ת ויען יצחק, כפי שאמרתי מקודם. אבל עדיין לא כ"כ מובן, כי בסופו של דבר הוא לא נשא אשה כל ימיו. בכל אופן, זהו תירוץ 'לעכשיו'.

ובספר פסקי תשובה [סי' רס"ב אות א' ד"ה ויען ברמב"ם] כתב, ליישב את דברי הרמב"ם, שבן עזאי לא הסתפק רק בטעם ש'נפשי חשקה בתורה', אלא הוסיף גם את הטעם ש'אפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים'. ובמצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, לא נאמר הכלל שמפסיק

בספר ה'דויאן', ישנה 'שירה' של אחד מחכמי תימן, הוא משבח שם חכמים גדולים שהיו בדור שלו, ונראה שהוא סובר ג"כ כמו התירון הזה, לא ממש, אלא דומה לכך, שבן עזאי ביטל את התאווה שלו.

כך הוא כותב, מִבְּנֵי פֶרֶץ מִיּוֹחַס. מְשַׁפְּטִיה בן אביטל. כך הוא כותב לגבי חכם אחד, הוא מזכיר שם כל מיני שמות, לא ניכנס לכך כעת, אפשר לראות זאת בפנים. השירה מתחילה במלים, 'קום ידידי בשחרים', דהיינו בכל בוקר, מלשון שחרית.

הוא כותב עליו, 'מבני פרץ מיוחס', דהיינו משבט יהודה. 'משפטיה בן אביטל', אביטל היא אשתו של דוד המלך. הם מיוחסים אליהם, צאצאים שלהם.

רוח אלהים בו כפינחס, ירשה חכמה ונָטַל. לפי המשקל מובן כי השוא בנו"ן של פינחס הוא נח ולא נע, ואכמ"ל.

או כבן עזאי אשר חס, על כבוד קונו וביטל. תאווה גופו והערים, להרוג יצרו בחכמה.

המשורר אומר, שיש לאותו חכם רוח אלהים כפינחס, או כמו בן עזאי אשר חס על כבוד קונו, וביטל את תאווה גופו, והערים להרוג את יצרו בחכמה.

לא ידוע לי בדיוק, דברים בסגנון הזה, אבל זה מתאים וקרוב למה שאנחנו אומרים, כי לא היתה לו שום תאווה לעניין הזה, וזה גם דומה למה שכתב בבן יהודע, שבן עזאי נחלש לגמרי ולא היה מסוגל לקיים את המצוה הזאת.

כך לפי הגירסא בשירה הזאת, 'כבן עזאי אשר חס', אולם ישנם ספרים הגורסים, 'כבן חסדא' אשר חס. אינני יודע, האם הגירסא הזאת נכונה, לא ידוע לי מיהו אותו 'בן חסדא'. אמנם ישנם הרבה 'בן חסדא', אבל לא מתאים לגביהם הדברים שהוא אומר כאן. מצד אחד, 'כבן חסדא אשר חס' זה מתאים, 'חסדא'-'חס'. כפי שכתוב גם לגבי פינחס, למה נקרא שמו פינחס? שהוא פנה וחס על כבוד קונו. מסתבר יותר, 'כבן עזאי'. כי 'כבן חסדא', לא מובן מהו הקשר, שהוא ביטל את תאווה גופו? אינני יודע.

מצד שני, את בן עזאי הוא כבר הזכיר למעלה, וכתב בזה"ל, כאלישע או כתשבי, או שמואל איש אמונה. או כרב חיבר ספרים, או כבן עזאי וזומא. הוא מזכיר כבר את בן עזאי, א"כ לא מתאים כל-כך שיחזור שוב הפעם לומר 'כמו בן עזאי'. 'או כרב חיבר ספרים', הרי כתוב על רב שהוא חיבר את ספרא וספרי. 'או כבן עזאי'. טוב.

בכל אופן, מסתבר שהגירסא הזאת יותר נכונה, 'כמו בן עזאי', וגם הוא הולך במהלך הזה. אמנם הוא מוסיף פה כמה דברים, כי בן עזאי 'חס על כבוד קונו', זביטל תאווה גופו.

*

מדוע אני אומר את כל הדברים האלה?

הבאנו בשיעור הקודם, פירוש של הגר"א מוילנא, המובא בספר קנמון בוש"ם. ומתוך דבריו נראה, כי ההיתר של בן עזאי, הוא מצד 'עבירה לשמה'. כיון שנפשו חשקה בתורה, משו"ה הוא לא עסק בפריה ורביה.

לכן הבאתי את כל המפרשים הללו, להראות כי זהו דבר חידוש, אשר איננו על דעת שום חכם, ולא עלה על דעת שום מפרש. אף אחד לא אמר, שההיתר של בן עזאי מצד 'עבירה לשמה'. לא נמצא בזה שום חבר. אף אחד, אפילו לא דן בכך, מן הצד הזה.

ובכלל, הרי דיברנו שלכאורה הפירוש שלו, דהיינו מה שכתב בס' קנמון בוש"ם בשם הגר"א, אינו מסתדר עם הגר"ח מואלאזין, בעל נפש החיים, האומר שעניין 'עבירה לשמה' לא שייך בכלל אחרי מתן תורה. אם כן, זאת סתירה מן הקצה אל הקצה. כי אחרי מתן תורה, אין מושג של עבירה לשמה. יש תרי"ג מצוות. לפני מתן תורה, כגון לגבי אבותינו הקדושים, הם יכלו לעשות לפי הכוונה. לא היו חייבים הם בפרטי המצוות. אבל לאחר מתן תורה, אין שיקולים כאלה. לגבי יעל, זה משהו מיוחד, שלא שייך ללמוד ממנו, כמו שכבר הרחבנו בס"ד.

אולם לפי דבריו, זהו ההיתר של בן עזאי, והוא כותב שהגר"א מסביר כך את המשנה במסכת

לישא אשה, והוא ז"ל המייעץ לפי דרכו, אמר 'הוי רץ למצוה קלה וברח מן העבירה' וכו'.

אסדכן, הדבר נשמע כבר קצת אחרת. הוא אומר שכך הוא שמע, לא מהגר"א בעצמו, אמרו לו בשם הגר"א, והוא יסדר זאת 'לפי קט שכלי'. טוב, אם הוא ה'מסדר את הדברים', אזי כבר אי אפשר 'לבנות' על כך, כי הוא כותב לפי הבנתו, ממילא כבר אי אפשר לדייק מכך, וק"ו שלא לשאול מכך על הגר"ח מואלאזין. אתה ככה הבנת, ואולי לא דייקת.

ולכאורה בלא"ה הגר"ח מואלאזין יכול לפרש את המשנה, אחרת בדיוק. 'וברח מן העבירה' – אפילו מן 'עבירה לשמה', שזאת מצוה חשובה, תברח מכך, כי לאחר מתן תורה הדבר אסור.

אבל זה לא מסתדר עם ההמשך. כי אם זה בגלל ש'עבירה לשמה' אסור לאחר מתן תורה, אזי הנימוק אינו מצד 'שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה'. לא זאת היא הסיבה, מצד ש'עבירה גוררת עבירה', אלא הדבר אסור מצד עצמו. בגלל שלאחר מתן תורה, אין היתר כזה של עבירה לשמה. ישנן מצוות, וישנה תורה, ומה שאתה צריך לקיים – תקיים. אל תעשה חשבונות. אם הדבר אסור, אז אסור. מה שהינך חושב, שאולי תצא מכך תועלת, זה לא עניין שלך.

ואכן הגר"ח מואלאזין בספרו רוח חיים, מפרש את המשנה הזאת באופנים אחרים.

בכל אופן, קושיא כבר אין.

תשובות מרן שליט"א למכתב שקיבל לגבי ג' דברים עליהם דיבר בשיעורים האחרונים, א' לגבי ר"א בן ערך שקרא 'החרש היה ליבם' במקום 'החודש הזה לכם', ב' לגבי הסיבה שהמשיח לא בא בזמן התנאים מכיון שגזר הקב"ה שלא יבוא רק אחרי אלף שנה, ג' לגבי מה שהביא מרן שליט"א בשם הג"ר נתן אדלר זצ"ל.

קיבלתי מכתב עם שלוש שאלות והערות, מידידנו הרה"ג יצחק מסורי הי"ו, מהעיר חיפה ת"ו.

אבות 'וברח מן העבירה', כי הכוונה היא, ש'עבירה לשמה' חייבים לעשות, אבל אל תחפש את זה, אלא תברח מכך. למרות שבעצם אם הדבר בא לידך, אתה חייב בכך. ואם כן לכאורה, זה ההיפך משיטת הגר"ח מואלאזין. הוא כותב כאן פירוש בשם הגר"א, אשר הגר"ח – שהיה תלמיד מובהק של הגר"א – אומר אחרת. הדבר היה קצת מוזר לי.

והרי בנפש החיים בנה על יסוד זה של עניין חזקיהו, שישעיהו הנביא אמר לו בהדי כבשי דרחמנא וכו' שאין כעת דין עבירה לשמה אחרי מתן תורה, שזה כעין העניין של בן עזאי.

אמרתי לכם בשיעור הקודם, שלא מצאתי את הספר הזה, קינמון בושם, לכן לא ידעתי מה לדון בזה. מה יענה הגר"ח? טוב, אולי יש לטעון, מיהו שכתב זאת, והאם הוא מוסמך.

אבל ב"ה, זכיתי בימים האחרונים להגיע אל הספר עצמו. פשוט כתבו בציוני המקורות את שם הספר בצורה לא נכונה, לכן לא מצאתי אותו. בספר קול אליהו, ציינו את המקור, בספר 'קנמון בושם'. כתבו 'קנמון' עם וא"ו, וכן 'בושם' עם וא"ו. אולם האמת היא, כי שם הספר הוא כלשון הפסוק [שמות ל', כ"ג] קִנְמֹן בֹּשֶׂם. 'קנמן' בקמץ ובלי וא"ו, וכן 'בֹּשֶׂם' בלי וא"ו. בש"ס זהו ראשי תיבות, ב'ארה של מ'רים. המחבר הוא ה"ר יהודה הלוי אפשטיין. כאשר 'עלינו' על שם הספר, ב"ה מצאנו אותו, ואז עיינתי וקצת נרגעתי.

כל מה שהעתיקו בספר קול אליהו, הוא נכון. העתיקו את לשונו ללא שינוי. אבל השמיטו כמה פרטים, ואולי לפי זה הדברים מסתדרים.

בספר קנמן בושם, אחרי שהביא את השאלות שהגר"א שאל על המשנה הזאת, הוסיף בזה"ל, שמעתי בימי חרפי בשם רבינו הגאון רבינו אליהו החסיד נ"ע מוילנא, ואסדר אותה בעזה"ית כפי קט שכלי. את כל המלים האלה, הם לא הביאו.

והוא דהא"י בן עזאי, ידענו ממנו ניבמות דף ס"ג ע"ב אשר חשקה נפשו בתורה עד שלא רצה

הוא כותב כך, בס"ד. לאור עינינו ומאיר דרכינו בחשכת הגלות הזו, מרן הגר"י רצאבי שליט"א.

זכיתי להיות משומעי לקחו במוצ"ש תמידין כסדרן, ובמוצאי שבת קודש פרשת בא נזכרו מפי מרן כמה עניינים שיש לי בס"ד להאיר בהם.

א. מ"ש מעניין ר"א בן ערך. דיברנו בשיעור, שר"א בן ערך היה מעיין המתגבר, וכאשר הוא נמשך לתענוגות העוה"ז, נעקר ממנו תלמודו. ובסופו של דבר, כאשר הגיע לקרוא בתורה, במקום 'החודש הזה לכם', הוא קרא 'החרש היה ליבם'. עד שביקשו עליו רחמים, וחזר תלמודו.

על כך הוא כותב, אולי פשט הדברים הוא, שלפני שר"א בירך ברכת התורה, קרא על עצמו את הפסוק 'החרש היה ליבם', להזכיר צערו ברבים, וזה היה על משקל האותיות שב'החודש הזה לכם'.

ברצונו להגיד פירוש חדש.

אנחנו הבאנו שני מהלכים, מה שמהרש"א אומר, ומה שאנחנו בעניינו אמרנו. אבל הוא אומר, אולי לא שהוא קרא בס"ת במקום 'החודש הזה לכם' – 'החרש היה ליבם', אלא לפני שהוא עלה לס"ת, הוא אמר כך, עוד מעט אקרא 'החודש הזה לכם', אבל הוא אמר להם 'החרש היה ליבם', בכדי לעורר אותם על כך שהוא סובל ומצטער מכך שהוא שכח את תלמודו. כך הוא מציע, פירוש חדש לגמרי. עוד מעט נראה.

ב. מ"ש מעניין הקבלה שאין בני ישראל נגאלים אלא לאחר אלף שנה. הבאנו את דברי החיד"א בספרו שם הגדולים, למה המשיח לא בא בימות גדולי עולם, כגון רשב"י, חסידי עליון, קדישי עליונים? המשיח יבוא בדור שלנו? איפה אנחנו? אומר החיד"א, כי התנאים וכל קדושי עליון הללו, היו בזמן של תוך אלף שנה מן החרבן. ובאותן אלף שנה, נתנני שוממה, כל היום דוה, ישנה גזירה שאלף שנה לא יבוא המשיח. יומו של הקב"ה, הוא אלף שנה כידוע. לכאורה, בכל צורה, יהיה מה שיהיה. והחיד"א

מסביר עפ"י זה, כי זאת ג"כ הסיבה שספר הזוה"ק לא נתגלה בדורות ההם, בכדי שלא יהיה קיטרוג על עם ישראל, אם לא יקיימו את הדברים הכתובים שם.

על כך הוא שואל, לכאורה הוא דבר מוקשה ונגד קבלתינו שבכל יום יבא, וכן הוא מ"ג עיקרים. אלף שנה, לא יבוא משיח? הרי בכל יום הוא צריך לבוא? הלוא הזמן אינו מוגבל לתאריך מסויים?

ג. מ"ש מעניין ר"נ אדלר זצ"ל. הזכרנו בשיעור, כי הגר"נ אדלר היה אחד מרבותיו של החתם סופר וכו'.

על כך הוא כותב, ישנה עדות משם הרה"ג ר' יצחק ערנפלד שליט"א – ראש ישיבת בית שמואל בירושלם, שהוא מצאצאי החתם סופר, כי מקובל במשפחתם שר"נ אדלר הביא מלמד תימני, שילמד אותו את אופן ההגיה התימנית. כמובא בנחלת אבות [גליון א' תשרי התשע"ד דף קצ"ו]. ולא מבטא ספרדי, כמו שמובא בספרים אחרים, וכן הובא ביביע אומר.

זהו דבר מעניין. חידוש. בדר"כ מפורסם, כמו שהבאנו בזמנו את החת"ס, שהגר"נ אדלר שינה את נוסח התפילה שלו, מנוסח אשכנז לנוסח ספרד וכו'. ומובא בספרים אחרים, שהוא שינה גם את המבטא שלו, לנוסח ספרדי. הם כותבים, שרבי חיים מודעי, הוא אשר לימד אותו את המבטא הספרדי. אבל הרב ארנפלד אומר, אנחנו מצאצאיו, ואצלינו במשפחה מקובל שזה לא מבטא ספרדי, אלא מבטא תימני.

לחזק זאת, הוא מוסיף על כך, וכן אני הקטן שאלתי את ראש הישיבה הנז', ושמעתי מפיו כנ"ל (וזהו מספרו 0504146814). הוא בעצמו שמע כך ממנו. הוא כותב כאן את מספר הטלפון שלו, מי שרוצה ישאל אותו, ויאמת את הדבר.

בברכת הדיוט, תתברכו בכל מילי דמיטב ממעון הברכות. תלמידו, יצחק מסורי.

משא"כ בזמנם. כי זה היה דבר יקר המציאות, שכל ישראל יחזרו בתשובה.

כך התשובה שלו. אם כי הוא מניח פתח לתשובות אחרות, כי הוא כותב בלשון 'נראה לי כעת', מובן כי זאת תשובה שהוא כותב אגב רהטא.

וז"ל החיד"א שם, לכן נראה כעת, דאם כל ישראל היו שבים בתשובה, אפילו בתוך אלף שנים הוה אתי משיח. ולא היה מספיק מה שיהו בישראל קדישי עליונים. נכון שישנם בתוכם צדיקים, אבל מה עם כל ישראל? דנשבע הקב"ה שיהיו כן עד שישוּבו. ומאי דאמרו שם במדרש הנעלם הנזכר לעיל סמוך ונראה, דאפילו דכנישתא חדא לא הוה סגי בתוך האלף שנים, שהיה צריך שישוּבו כל ישראל, או רובם, כדי שיגאלו בתוך האלף שנים. אבל אחר האלף שנים, מְהֵי הא דרישי כנישתי או כנישתא חדא. ובוזה יבואו על נכון כל המאמרים כפשטן. ועוד יש לצדד בזה.

שאלה מהקהל: אין בזמנינו 'כנישתא חדא'?

תשובת מרן שליט"א: תחפש. הקב"ה חיפש ולא מצא... בעוה"ר. ובל"נ עוד נרחיב על פתגמא דנא.

בספר אמונת יהושע [על הירושלמי מסכת ברכות דף ח"פ פ"ט] ג"כ האריך על הנושא הזה, לגבי הגזירה הזאת, כי במקום אחר כתוב שהגזירה היא על ארבע מאות שנה, שבהן המשיח לא יכול לבוא, ומביא גם את המקובלים האומרים שזה אלף שנה. כדלעיל.

והוא אומר כך, אכן אפילו לפי דבריו – דהיינו החיד"א – דזה היה רחוק מאד מאד, דכל ישראל או רובם יעשו תשובה שלימה, ולכן אמר רב אשי שם בסנהדרין [דף צ"ז ע"א] כי בתוך הד' מאות שנה לא תיסתכי ליה, ופירש"י לא תצפה לו, דודאי לא יבוא קודם הזמן הזה. ואע"ג דהצפיה למשיח היא חלק מאמונת משיח, וכל שאינו מחכה לו הוא כופר, כדפסק הרמב"ם בפ"א מהלכות מלכים הל"א וז"ל, המלך המשיח עתיד לעמוד וכו' וכל מי שאינו מאמין בו "או מי שאינו מחכה לביאתו", לא

נלך מן הקל אל הכבד, למרות שבדר"כ כתוב, 'על ראשון-ראשון, ועל אחרון-אחרון'.

לגבי מה שהוא כותב בסוף, בסדר, טוב לדעת זאת. בדרך כלל, האשכנזים מתבלבלים, אינם מבדילים ומבחינים, בין תימנית לספרדית, לכן יצאה טעות. ויש על זה מאמר מאת ידידנו הרה"ג אלישע חן שליט"א בקובץ ירושתנו, ספר עשירי ב"ב התשע"ט מדרש שצ"ו].

מהי האמת? אנחנו לא יודעים. לנו לא משנה מי אמר, ומה אמר. את האמת אנחנו יודעים לבד, שהמבטא התימני הוא המעולה מכל המבטאים. אבל לפחות זה מסייע קצת.

*

לגבי העניין שלא נגאלים, רק אחרי אלף שנה, הוא שואל כיצד הדבר יכול להיות, שאלף שנה לא יבוא המשיח? וכי אז בזמנם, לא ציפו לביאת המשיח?

האמת היא, כי כבר החיד"א שואל את השאלה הזאת בהמשך [במערכת הגדולים, ערך 'רבי אלעזר' – הרוקח].

בשיעור בזמנו, הבאתי את הקטע הראשון, ולא הבאתי את ההמשך. אבל הרואה יראה כי החיד"א בעצמו עומד על זה, ושואל כך בזה"ל, והנה יש להעיר על מה שכתבנו דבתוך האלף שנים לא היה לו אפשר שיבא משיח, ממ"ש פ' חלק [סנהדרין דף צ"ח ע"א] דא"ל ריב"ל למשיח, אימת אתי מר? וא"ל, היום. ופירש לו אליהו זכור לטוב, היום אם בקולו תשמעו. ומשמע דאם יעשה תשובה, יבא תכף המשיח, אפי' בימי ריב"ל. אם כן רואים, שגם בזמנם הם כן חיכו למשיח.

החיד"א מביא עוד כמה ראיות כאלה, והוא אומר תירוצ' מעניין.

הדבר תלוי. באותן אלף שנים, נכון שישנה גזירה שלא יבוא משיח, אבל לא שזהו דבר מוחלט. אם היו כל ישראל חוזרים בתשובה, המשיח היה בא. או לכל הפחות רוב ישראל, 'רובו ככולו'. אולם בזמנינו, לא צריך שכל ישראל יחזרו בתשובה. כתוב [במדרש הנעלם ס"פ נח] 'אפילו כנישתא חדא, או 'רישי עמא'.

בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו. עכ"ל. מ"מ שאני ד' מאות שנה אחר החרבן, דנגזר גזירה שלא יבוא משיח.

במצב כזה, בתוך האלף שנה הללו, לא ציפו, כיון שידעו שזהו דבר לא מציאותי, ממילא אין עניין לצפות.

[שמא יש לתרץ הקושיא על עניין אלף שנה לא יבוא משיח, שעל ידי ריבוי עצום של תפילות, היה יכול לבוא אז. ומעתה יש לומר שמטעם זה נגזר על ישראל שלא ירבו בתפילה על כך באלף ההוא. איתמר].

*

לגבי העניין של רבי אלעזר בן ערך, הבאנו את פירוש מהרש"א, שהוא טעה בס"ת בין האות רי"ש לאות דל"ת, וכן שאר האותיות. ואנחנו אמרנו בס"ד, כי זה לא שר"א בן ערך טעה, אלא שכך הוא ראה, כי היתה רוח טמטום שהטעתה אותו, וכך הוא ראה את האותיות. כעת השואל רוצה להגיד פירוש חדש, שהוא קרא על פסוק 'החרש היה ליבם'.

כמובן לא שהפסיק בזה בין הברכה לקריאה, אלא עוד לפני שהתחיל לברך.

צריכים קצת להעיר כאן, כי אין פסוק כזה 'החרש היה ליבם'. אלא רק הפסוק 'החודש הזה לכם', נשתנה ל'החרש היה ליבם'. זהו כמו, 'אל תקרי'. כביכול הוא דורש, אל תקרי כך אלא כך. אבל אין פסוק כזה. ישנו פסוק דומה, **הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ** [ישעיהו מ"ב, י"ח]. אבל לא שישנו פסוק כזה, 'החרש היה ליבם'.

ולכן אין לשאול שהיה צריך לכתוב 'קרא אנפשיה', כמו שמצוי בגמרא בכמה דוכתי. כי סגנון זה שייך על פסוק ממש כצורתו.

אולם למעשה, לכאורה אינני יכול לשלול את הפירוש שלו. יכול להיות אפי' שזה מדויק מלשון הגמרא, כי כתוב בגמרא 'בעא למקרי בספרא החודש הזה לכם, אמר החרש היה ליבם'. לא כתוב שהוא 'קרא' החרש וכו', אלא 'אמר'. א"כ אולי אפשר כאן לדייק, שהוא אמר זאת מעצמו. או בגלל שהוא מעצמו ביקש לקרוא את הקריאה הזאת, היה לו עניין לקרוא

את הקריאה הזאת, את ה'מברך הזה', כמו שהגמ' אומרת 'בעא למיקרי', נניח לפי אותם המפרשים שהוא רצה לקרוא את הקריאה הזאת, הוא תיכנן את זה, בכדי לעורר אותם, להזכיר להם את צערו. לכן הוא עשה, כמו אל תקרי כך, אלא כך. או שכך הזדמן, שיקרא את הקריאה הזאת. ואז הוא התבונן ואמר, אה, למה זה הזדמן לי? כי זה בא להגיד, 'החרש היה ליבם'.

אבל ישנו כאן קצת חידוש, כי כביכול 'ספר תורה בודק', אפילו דברים שאינם כתובים במפורש, אלא גם 'אל תקרי', אל תקרי כך אלא כך.

בכל אופן, אינני יודע האם אפשר לשלול זאת, כי רואים שאפילו לגבי מה שצריכים ללמוד מן הקריאה, כפי שאמרנו ובשיעור מוצש"ק שמות התשע"ה, ומוצש"ק אחרי מות וקדושים התש"פ] למצוא בתורה רמזים מן השמים לעניינים של אדם, כמו בסיפור שהיה עם האר"י ותלמידו הר"ר משה משולם, אשר כתב את חידושו, למרות שהאר"י לא הרשה לכתוב את החידושים שלו, וכאשר הוא עלה לתורה וקרא 'יכתוב משה את התורה הזאת' וכו'. הרי זהו רמז, זה לא פשט הפסוק. הפסוק מדבר על משה רבינו, ועל כתיבת התורה. אבל, זה מתאים.

הרב אברמסקי זצ"ל, בעל חזון יחזקאל, לאחר שהיה עולה לתורה, הוא היה בביתו מעיין בקריאה ומחפש במפרשים, לראות מה ביכלתו ללמוד מן הקריאה, להוציא מכך לעצמו וכו'. א"כ אולי יכול להיות כך, גם לגבי דברים של 'אל תקרי'. אבל זהו חידוש גדול.

כאשר אמרתי את הרעיון הזה, בשיעור של בחורי הישיבות שיחיו [המתקיים בבית מרן שליט"א מדי 'ליל ששי' בשעה 11 בלילה], אחד מהבחורים – שם משפחתו אָשְׁרִי – אמר לי, אם כן, אפשר גם להגיד תירוץ בסגנון אחר.

לא שר"א בן ערך אמר זאת על עצמו, שהוא רצה להראות להם כמה כואב לו וכמה הוא סובל. כי הוא ידע בעצמו ששכח תלמודו, ולכן אמר 'החרש היה ליבם'. כי הוא במצב כזה של

מה שכתוב במסכת אבות, זהו דבר אחד. אבל וכי ישנן איזה הלכות בשמו? במשנה או בגמרא? לאיפה נעלם רבי אלעזר בן ערך? לדבריו, נגזר עליו שהתורה שלו תישכח.

ובמשנה לא נזכר שמו – לבד במסכת אבות – כלל אף פעם אחת, רק בפרייתות נזכר מעט. משא"כ חבריו שהלכו ליבנה, נתגדל שמם בתורה, שר"א ור' יהושע חבריו עמדו ומלאו את ישראל תורה.

כבר במסכת הראשונה, מסכת ברכות, ישר מתחילים ברבי אליעזר, מאימתי קורין את שמע בערבין? משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, עד סוף האשמורת הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, עד חצות. רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר. המשנה מתחילה ברבי אליעזר. וגם נגמרת ברבי אליעזר, כיעו"ש בדברי הרד"ל. מלבד מה שמובאים דבריו המון פעמים. זהו ר"א בן הורקנוס. וכן רבי יהושע.

והן הן עיקרי מקבלי ומסדרי תורה שבעל פה לפנינו. ואילו לגבי ר"א בן ערך, נשכח אפילו מה שהיה מקודם. נגזר עליו שתורתו לא תתפרסם.

קטונתי מאד מלהעיר על הרד"ל, שהיה גאון עצום בתורה, אבל אולי הדבר אינו כ"כ פשוט.

בתוספתא במסכת נדרים [פרק ששי הלכה ה'] ישנו ויכוח בין רבי יהושע לרבי עקיבא בזה"ל, שומרת יבם, בין יבם אחד בין שני יבמין, ר' אליעזר אומר, יפר. ר' יהושע אומר, לאחד ולא לשנים. ר' [יעקב] אומר, לא לאחד ולא לשנים. א"ר אליעזר, ומה אם אשה שאין [לי בה חלק] עד שלא באת לרשותו, משבאת לרשותו אינו דין [שנגמרה] לו? א"ל ר' עקיבא, לא, אם אמרת באשה [שאיין לו בה חלק], שכשם שאין [לי בה חלק] כך אין לאחרים [בה חלק], תאמר באשה [שאיין לו בה חלק] עד שלא באת לרשותו, ומשבאת לרשותו נגמרה לו, שכשם שיש לו בה חלק כך יש לאחרים בה חלק]. אמר לור' יהושע, עקיבא, דבריק [בין שני] יבמין, מה אתה משיב על יבם אחד? אמר לו, כשם שלא

חרשות, שאינו מבין ולא יודע כלום. אלא אפשר להגיד, שר"א בן ערך מדבר עליהם ואליהם, 'החרש היה ליבם'? תגידו לי, אתם לא שמים לב מה המצב שלי? איך אתם לא מרחמים עלי?

לפי זה מדוייק, מדוע הוא מדבר בלשון רבים, 'ליבם', כי הוא מדבר אל החכמים שהיו שם. וגם המלה 'החרש', זה מלשון שאלה. 'החרש היה ליבם'? איך אתם לא דואגים לי? וכי הלב שלכם חרש? כיצד אינכם שמים לב, על המצב שלי? הוא טוען עליהם. לעורר אותם. ואז ממילא, 'בעו רחמי עליה'.

אפשר שהדברים האלה, יהיו פירושים נוספים עפ"י הפשט. הדברים נחמדים.

האם רבי אלעזר בן ערך חזר להיות 'מעייין המתגבר' לאחר שהתפללו עליו חבריו, ותשובת מרן שליט"א לטענת הרד"ל מדוע לא מוזכר בשמו הרבה דברים כמו יתר התנאים.

הרד"ל – זהו מהר"ר דוד לוריא – בקונטרסו 'שם האחד אליעזר', כותב דבר מעניין. הרי כתוב, שהם ביקשו עליו רחמים. אבל הוא אומר, אכן הם עשו כך, הדבר נכון, אבל ר"א בן ערך בכל זאת לא חזר להיות 'מעייין המתגבר'. אכן חזר לו תלמודו, אבל לא כפי שהיה מקודם.

כך הוא כותב בפתיחה לביאורו על פרקי דרבי אליעזר [דף י"ב], והא"י 'נְתַמְעֵט שמו בתורה' דקאמר, נראה דלאו למימרא שנתמעט ממעלתו על להבא ולא הוסיף להיות עוד מעיין המתגבר – לא רק זה. אלא הוא עוד מוסיף יותר מכך – אלא אף על לשעבר, שהיה (כ)מעין המתגבר, על שנמשך אחרי תענוגי דיומסת ושכח תלמודו, נגזר עליו ונתמעט שמו בתורה, שלא נזכרו הלכות משמו כי אם מעט. כעת מדברים על מכאן והלאה. פשוט לו, ש'מעייין המתגבר' הוא כבר לא, אבל מה עם כל החידושים שלו מהעבר? מה עם כל מה שאמרת בעבר? לא מוזכר. 'נתמעט שמו בתורה'. לא מובא בדברי חז"ל, משם רבי אלעזר בן ערך, כמעט כלום. מה כתוב משמו? אנחנו יודעים את

[חלקת לנו] בין יבם אחד לבין שני יבמין בין שעשה בה מאמר [ובין] שלא עשה בה מאמר, כך בנדרים ובשבועות לא תחלוק. אמר לו, אבל [אלו] היית בימי ר"א בן ערך, והשבות תשובה זו.

ישנן כאן קצת שינויים בגירסאות, נראה שהגר"א אינו גורס 'ר"א בן ערך', אבל עוד מעט נראה כי הדבר כתוב גם בירושלמי. הגר"א גורס בסיפא, 'חבל עליך בן עזאי, שלא שימשת את רבי עקיבא'. אבל לפי איך שמסביר המנחת ביכורים – וכפי שכתוב גם בתוספתא לפנינו – סובר רבי אלעזר בן ערך שמאמר קונה קנין גמור, לא היית משיב תשובה זו. פירוש, שרבי יהושע אומר לרבי עקיבא, אתה עונה לי ככה, אבל אילו היה כאן ר"א בן ערך, לא היית עונה לי כך.

בספר 'סדר הדורות' מדייק מכאן, שרבי אלעזר בן ערך נפטר לפני כולם. הרי רבי יהושע אמר, אילו היה כאן רבי אלעזר בן ערך, פירוש שהוא כבר מת.

אם כן, סתם כך, דבר ראשון כבר אין כ"כ שאלה, למה לא מוזכרים הרבה דברים משמו, כי הוא לא האריך ימים כמותם.

כך כותב בסדה"ד לגבי ר"א בן ערך, ומת קודם לחבירו – כך כתוב כאן, אבל חושבני שצ"ל 'לחביריו', צריך להוסיף 'ו'ד אחרי הרי"ש – כדאיתא בתוספתא פ"ו דנדרים, א"ל ר' יהושע לר' עקיבא חבל אילו היה בימי ר' אלעזר בן ערך, השבת תשובה זו. הוא היה עונה לך.

עוד דבר שני רואים, שמחשיבים את ר"א בן ערך. הנה רבי יהושע אומר לרבי עקיבא, אתה אינך יכול להתמודד עם ר"א בן ערך.

אינני יודע, מדוע הגר"א שינה כאן את הגירסא? כי גם בירושלמי [פרק עשירי דנדרים הלכה ו'] כתוב כך. מובאת שם כל התוספתא הזאת, אמר לו ר' יהושע, עקיבה, דבריך בשני יבמין, מה את משיב על יבם אחד? א"ל, כשם שלא חלקת לנו בין שומרת יבם אחד לשני יבמין בין שעשה בה מאמר בין שלא עשה בה מאמר, יכול בנדרים ובשבועות כן. אמר לו, אבל אמר לו אילו היית

בימי רבי לעזר בן ערך, אמר אין מאמר קונה קניין גמור, מודה שאינו מיפר לה עד שתיכנס לרשותו. אפשר לראות שם במפרשים, פירושים שונים.

בכל אופן, לגבי טענת הדר"ל, שלא מובאים דברים בשם ר"א בן ערך, אולי אפשר לענות על השאלה הזאת.

הרי כתוב על רבי אלעזר בן ערך, שהיה '(כ)מעין המתגבר', והבאנו [בשיעור מוצש"ק וארא התשפ"ב] בשם רבי יונה ורע"ו מברטנורא, שהוא היה מחדש סברות. וז"ל רבי יונה [שם במסכת אבות פ"ב משנה ח'], היה מפולפל הרבה, ובעל סבָּרָא, ומחדש דברים מדעתו ע"כ.

ובספר 'סדר הדורות' שם, הביא בשם אבות דרבנו נתן פי"ד, קרא אותו רבן יוחנן בן זכאי 'נחל שוטף, מעין המתגבר'. וכתב היוחסין – דהיינו ספר יוחסין – מפולפל. ר"א בן ערך היה מפולפל, חריף.

היכן כל הפלפולים, של רבי שמעון בר יוחאי, עם רבי פינחס בן יאיר? הרי כתוב במסכת שבת [דף ל"ג ע"ב], כי לאחר שרשב"י יצא מן המערה, מעיקרא כי הוה מקשי ר"ש בן יוחי קושיא, הוה מפרק ליה ר' פנחס בן יאיר תריסר פירוקי. לסוף, כי הוה מקשי ר"פ בן יאיר קושיא, הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי. איפה כל הפלפולים שלהם? יש לנו באיזה מקום?

כמרכן כתוב, לגבי רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, שהם היו מתפלפלים, כמובא בגמרא בבא מציעא [דף פ"ד ע"א] בזה"ל, נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש, והוה קא מצטער ר' יוחנן בתריה טובא. אמרו רבנן, מאן ליזיל ליתביה לדעתיה? ניזיל רבי אלעזר בן פדת, דמחדדן שמעתתיה. אחרי שרבי שמעון בן לקיש נפטר, היה מצטער רבי יוחנן בן זכאי, שאין לו חברותא שיתפלפל איתו, אז הביאו את רבי אלעזר בן פדת, 'והיה מחדדן שמעתתיה'.

אזל יתיב קמיה. כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן, אמר ליה תניא דמסייעא לך. הוא ישב לפני רבי יוחנן, ועל כל מה שר' יוחנן אמר, הוא הביא לו ברייתא המסייעת לדבריו.

זאת פירכא – וליתר דיוק, תשובה – יותר חזקה על טענת הרד"ל. יישר כוחכם.

האם יעל אשת חבר הקיני, עליה קראנו בהפטרות השבת (בשלח), הכינה שדה במקומה אל סיסרא, כמו אסתר המלכה, וכיצד הדבר מתיישב עם שאלת הגמרא לגבי יעל זהה קא מתהניא מעבירה?

קראנו בהפטרות השבת [בשלח], תְּבַרְךָ מְנַשִּׁים יַעֲלֵ אִשְׁתִּי חֵבֶר הַקִּינִי, מְנַשִּׁים בְּאֶהֱלִי תְּבַרְךָ [שופטים ה', כ"ד].

בספר הזוהר הק' [פרשת כי תצא, דף רע"ו] כתוב, לגבי אסתר המלכה, למה נקרא שמה אסתר? כי זהו מלשון סתר. השכינה הסתירה אותה מאחשורוש.

אחה, סוד גדול מגלים לנו. בלי הזוה"ק, לא היינו יודעים את העניין הזה. גם בגמרא, הדבר הזה מוסתר. אבל זה התגלה בעליל, בספרי הקבלה. הזוה"ק בעצמו אומר, שזהו 'סוד גדול'. וז"ל הזוה"ק שם, והכא סתרא רברבא. ובגין דא, אסתר, לישנא דסתראה, אתה סתר לי, שכינתא אסתירת לה מאחשורוש, ויהיבת ליה שידה באתרה, ואתהדרת איהי בדרועיה דמרדכי. ומרדכי דהוה ידע שמא מפרש, ושבעין לשון, עבד כל דא בחכמתא. ולכן כתוב, שהאדם צריך לדבר עם אשתו, אולי היא שידה שהתחלפה באשתו רח"ל. זהו סוד עצום, שנתגלה בזוה"ק.

לא כתוב במפורש כך, גם לגבי יעל. וק"ו לא על יהודית, עם אליפורנוס.

אבל ישנם כאלה שאמרו, כי אותו הדבר היה גם עם יעל.

כותב כך בספר צמח דוד – לרבי' יוסף דוד, בעל שו"ת בית דוד, שהיה בסאלוניקי – הוא מביא זאת [בהפטרות פרשת בשלח, על הפסוק 'באשר כרע שם נפל שדוד'] בשם האר"י ז"ל.

וז"ל ספר צמח דוד, יש לדקדק מה צ"ל ששם נפל, הרי כבר אמר שנפל בין רגליה. ותו, אמאי נקט מקום הכריעה? לסימן למקום הנפילה דקאמר באשר כרע שם נפל, דמשמע דבא לומר במקום שכרע, שם באותו מקום נפל. ותו, מאי מלת 'שדוד' דקאמר? דאי ר"ל פְּזוּז, כמ"ש

אמר, את כבר לקישא? כי הוה אמינא מילתא, הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא, ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא שמעתא. ואת אמרת, תניא דמסייע לך? אטו לא ידענא דשפיר קאמינא? אתה מביא ראיה, למה שאני אומר. אבל אני רוצה שתדחה אותי, תאמר קושיא, ואז אתן לך תירוץ, ועל ידי כך העניין יתבהר.

נו, היכן כתובים כל הפלפולים הללו, של רבי יוחנן וריש לקיש?

במסכת סנהדרין [דף כ"ד ע"א] כתוב, והאמר עולא, הרואה את ר"ל בבית המדרש, כאילו עוקר הרים וטוחנן זה בזה. אמר רבינא, והלא כל הרואה ר"מ בבית המדרש, כאילו עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה וכו'. את כל הפלפולים הללו, אין לנו.

ממילא לכאורה אין קושיא, גם בנ"ד לגבי רבי אלעזר בן ערך, כי הוא היה אומר פלפולים וחידושים, לכן לא כתבו זאת. אין שאלה, למה זה לא מובא?

לגבי רבי אליעזר, כתוב [סוכה דף כ"ח ע"א] שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו. כל התורה שלו, הן קבלות ומסורת. את זה, חובה לכתוב במשנה. אבל פלפולים וחידושים, זאת אולי אנחנו יכולים להגיד מעצמינו, להוסיף את הפלפולים האלה. אבל במשנה, כתוב את הדברים העיקריים.

כך אולי אפשר ליישב, את הערות הרד"ל בעניין זה.

גם אם עדיין לא מיושב לגמרי, הדק היטב, אבל מיקל את העניין. ובל"נ עוד נוסף דברים בזה, בשיעור נוסף.

שאלה מהקהל: לגבי ר"א בן ערך, כתוב בפעמון זהב למהר"י ונה [על מסכת אבות דף נ"א], כי ר"א בן ערך, הוא רבי מאיר והוא רבי נהוראי. ואם כן, הוא מוזכר הרבה במשנה.

תשובת מרן שליט"א: יפה. אמרת טוב. כנראה כך היתה גירסתו בגמ' שבת דף קמ"ז ע"ב. אבל שם כתוב, רק שיש אומרים כך. זה לא מוסכם. אבל זה יפה מאד, אני מחזק את ידיך, שאכן

המתרגם, למה לא אמר בזו? ואי ר"ל שהמיתו – זאת טעות, וצ"ל 'שהמיתתו', כמ"ש רלב"ג – כפי שהרלב"ג מפרש כי יעל 'שדדה אותו' היינו שהרגה אותו – אמאי נקט לשון שדוד במקום מיתה?

אלא התשובה היא, כי כאן טמון הסוד. 'שדוד' היינו שידה. נפל שדוד, על ידי השידה.

וז"ל שם, ויש ליישב כל זה, במ"ש בדרושי האר"י ז"ל, דמ"ש ביבמות פ' מצות חליצה, ז' בעילות בעל אותו רשע, אינו חולק על מאמר [ותכסה] בשמיכה, שמי מעיד עליה שלא נגע בה אותו רשע.

ישנם שני מאמרי חז"ל, שהם לכאורה סותרים מן הקצה אל הקצה. ישנו מאמר אחד, רבי יוחנן אומר, שבע בעילות בעל אותו רשע. כיון שבפסוק כתוב, שכב, כרע, נפל וגו'. שבע פעמים. מצד שני, כתוב בפסוק [שופטים ד', י"ח] וְתִכְסְּהוּ בַשְּׂמִיכָה, ואמרו חז"ל [ויקרא רבה כ"ג י'] אמר ריש לקיש, חזרנו על כל המקרא, ולא מצינו כלי ששמו שמיכה. ומהו שמיכה? שְׂמִי – פה'. שמי מעיד עליה שלא נגע בה אותו רשע. ישנו כאן רמז. 'שְׂמִי – פה'. הקב"ה מעיד, השם שלי נמצא פה, ואני מודיע שהיא צדקת מושלמת ונקייה.

הדבר מפליא. סתירה מן הקצה אל הקצה. הכיצד?

עונה ואומר לנו האר"י ז"ל, כי אין שום סתירה. וז"ל, דע, כי סיסרא גלגול עשוי, וכשבא על יעל לא השליך הטפה ברחמה ח"ו, אלא נפלו הטפין בין רגליה, ולא נגע בה בעצמה ובגופה.

סתם הערה ב'סוגריים', אינני מבין מהו כפל הלשון, 'בעצמה ובגופה'. לא זכיתי להבין, מהו ה'שפת יתר'. מי שידוע ומבין, אנא יאיר עינינו.

בכל אופן, לאחר שהוא אומר את היסוד הזה, הוא כותב כך, בזה יובן מה שכתוב בזוהר, שהכינה לו שידה ושכב עמה, כמו אסתר עם אחשורוש.

הדבר מעניין, הוא כותב שזה 'כתוב בזוהר', אולם בספר הזוה"ק שלפנינו, זה לא נמצא.

כנראה היה להם את ספר הזוהר בכתב יד. הרי ידוע, שחסר לנו הרבה מספר הזוהר. כתוב לגבי ספר הזוהר, שהיה 'משאוי גמל'. וישנם כאלה האומרים, כך כתוב בספר כתם פז, שהוא היה 'משאוי ארבעים גמל' [עיין שיעור מוצש"ק אמור ה'תשע"ג]. בכל אופן, היה הרבה, ונדפס רק חלק. כנראה שלרבינו האר"י, היו דברים נוספים שהם נותרו בכתב יד.

ובעל שבע בעילות לאותה שידה, שקבלה אותם הטפין, ומאותם הטפין יצא ר' עקיבא בן יוסף, ולזה היה בן גרים וכו'. ישנו שם עוד המשך, לא אכנס לכך כעת, אלו כבר יותר ויותר 'כבשי דרחמנא'. זהו דבר ידוע, שסיסרא וכו'. אולי דיברתי על כך בעבר.

כך אומר רבי יוסף דוד, בספרו צמח דוד, בהפטרת הפרשה [בשלח].

אבל מצד שני, הוא בסוף שואל, כיצד הדבר מסתדר עם הגמרא במסכת נזיר [כג:] וכן ביבמות [קג:]? הרי הגמ' שואלת, לגבי יעל, אתה אומר כי 'גדולה עבירה לשמה' ומביא ראייה מיעל, 'זהא קא מתהניא מעבירה'?

ולכאורה, מהי השאלה? הרי זאת לא היא, אלא השידה. על מה המדובר?

כך הוא שואל בהמשך, אַבְרָא – דהיינו אמת – ד[ל]תירוץ הרב שתירץ שנזדמנה שידה לסיסרא ולא נגע ביעל, צ"ע מאי דמסיק בגמ' התם, והא קא מתהניא מעבירה, ואמרו טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים, דמטיל בה זוהמא. כיצד הדבר מתאים עם הגמרא?

תשמעו את תירוצו.

וצ"ל, דכל זה קאמר הגמרא למאי דהוה נראה לעינינו שבא עליה, וצריך שיהא זה כפי הדין. שאם הוא שלא כדין, אע"פ שלפי האמת היה שידה, עכ"ז היה אסור מפני מראית העין. לכך מהדר הגמ' למימר, שהיה כדין, גם כפי הנראה. אבל לפי האמת, שידה היתה, אלא שהוא דבר הנעלם מן העין. ועל זה אמר, שְׂמִי מעיד עליה. שאין יודע בזה רק הקב"ה לבדו.

הדבר מותר. אבל 'תבורך מנשים'? לשבחה יותר מן האמהות, שרה רבקה רחל ולאה? עד כדי כך?

על כך הוא אומר, כי אם זה רק בעיני העולם, כי העולם אינו יודע, א"כ זה נראה כמו עבירה. אתה לא יכול לשבח אותה, בדבר שכולם חושבים שזאת עבירה. אי אפשר להגדיל אותה, יותר מן האמהות.

כך הוא מתרץ. זהו תירוץ אחר, ממ"ש בצמח דוד. אבל בכל אופן, הוא הלך בדרך הנכונה.

בא החיד"א בספרו אהבת דוד [דרוש ח' לשבת כלה, דף ל"ד], ואינו מסכים עם דברי הצמח דוד. הוא כותב כך, ברם תִּזְהָ הוּת להרב הגדול מהר"י דוד ז"ל בספר צמח דוד [בהפסרת בשלח דף קנ"ט ע"ב], שהביא משם דרושי האר"י ז"ל, דמאמר ז' בעילות בעל אותו רשע, אינו חולק על מאמר בשמיכה – שמי מעיד עליה שלא נגע בה אותו רשע, אלא שידה היתה מוכנת שם ושכב עם השידה, ויעל תקעה היתד ברקתו, לפי שידעה ברוח הקדש שיש לו ניצוצות של קדושה בראשו מצד עשו, ולפיכך תקעה היתד ברקתו לקבל אותם הניצוצות אשר בראש סיסרא, ומאותם הניצוצות יצא רבי עקיבא, ובזכות זה יעל נתגלגלה בעלי הכהן – יע"ל אותיות על"י – ששימש בכהונה גדולה, וז"ש מנשים באהל תבורך, זהו תורף דבריו.

והרואה יראה, שבלשון כולו שהביא הרב צמח דוד ז"ל מדרושי האר"י ז"ל, יש גמגומים. וכעת לא ידעתי שרש דברי האר"י ז"ל איפה הם רועים, ולא אצא חפשי כי פנאי לא היה לי.

הוא אומר, שלא היה לו זמן לחפש את המקור. אבל גם אם היה מחפש, לא היה מוצא, כי הדבר לא נמצא בכתבי האר"י שלנו. כידוע, ישנם כתבים, שאינם נכללים. או שאר תלמידים, או מהשנים הראשונות שהיה האר"י בצפת, ולמד אצלו מהר"י סרוק שהיה באיטליה וכו'.

אמנם הני מילי שפירי, הם קלורית לעין, להבין דברי רז"ל. מוסיף החיד"א, שבכל זאת העניין הוא מצויין. הדברים ממש מתוקים מדבש.

שמי מעיד עליה, אבל אף אחד אינו יודע. הקב"ה מעיד, שמי-כ"ה. אני מעיד על זאת.

זהו התירוץ שלו, שזה צריך להיות לפי מה שרואים בעיניים. מה ש'לפי האמת' זאת שידה, אלו אינן 'הלכות', התורה לא ניתנה לפי הנסתרות, אלא לפי הנגלות.

מפליא לראות, שמה"ר יואל טייטלבוים [בספרו ליקוטי אורה, פורים, דף קנ"ז] תירץ כך מעצמו. הוא לא ראה זאת בספר צמח דוד.

וז"ל שם, ובדרך זה אפשר ליישב סתירה עצומה שיש בדברי חז"ל. דבגמרא יבמות [ק"ג] ונזיר [כ"ג] והוריות [י"] אמרו, ששבע בעילות בעל אותו רשע באותו היום, שנאמר בין רגליה כרע נפל שכב וגו', ובמדרש רבה [ויקרא כ"ג] ובילקוט [שופטים] על הכתוב ותכסהו בשמיכה, מהו בשמיכה? אמר ר"ל חזרנו על כל המקרא ולא מצינו כלי ששמו שמיכה. ומהו שמיכה? שמי כה, שמי מעיד עליה שלא נגע בה אותו רשע. וזה סתירה עצומה.

והמפרשים פירשו דפליגי. והוא פלוגתא רחוקה, ושתי הדרך שות דרשו ממקראות, וצריך ליישב המקראות לדעת שניהם.

ולדרך הנ"ל, אפשר דגם ביעל שהכתוב משבחה יותר מן האמהות והיה כחה רב, ולפי דברי המגלת סתרים שהבאתי שאי אפשר שיהא גאולה לישראל על ידי מכשול זה, יש לומר שגם היא העמידה שידה לגבי אותו רשע, כמו אסתר באחשורוש. ואם כן, שתי הדרשות אמת. דהשבע בעילות שבעל, היה באותה שידה, שהיתה בדמות יעל. אבל ביעל עצמה, העיד הכתוב שלא נגע בה אותו הרשע.

הוא כיוון מעצמו, למ"ש בספר צמח דוד בשם האר"י. הוא לא ידע זאת משם, כי בכתבי האר"י שלפנינו, לא כתוב זאת. הדבר לא מובא בספרים שלנו.

והוא ג"כ שואל אח"כ, מה עם הגמרא? והוא עונה תירוץ אחר. לדבריו, הרי בלא"ה התוספות בנזיר שואלים, מה השאלה 'והא קא מתהניא מעבירה?' הרי בעצם, היא 'קרקע עולם?' אין שאלה. אלא השאלה היא, בסדר,

אמנם אינני יודע מהו המקור, אבל זה 'קילורין' לעיניים'.

והרב צמח דוד זלה"ה, הקשה על זה ממ"ש בגמרא, והא קמתהניא מעבירה, ומשני טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים. וכתב דצ"ל דכל זה דקאמר הגמרא למאי דהוה נראה לעינינו שבא עליה, וצריך שיהיה זה כפי הדין, שאם הוא שלא כדין, שאעפ"י שלפי האמת היה שידה, עכ"ז היה אסור מפני מראית העין. לכך מהדר הגמרא, שהיה כדין גם כפי הנראה. אבל לפי האמת, שידה היתה, אלא שהוא דבר נעלם מן העין, ועז"א שמי מעיד עליה, שאין יודע בזה רק ה"ב"ה לבדו עכ"ל.

ודברי הרב ז"ל, דחוקים ורחוקים. דמאי קאמר לפי הנראה לעינינו, ומפני מראית העין וכיוצא. הלא יעל וסיסרא לבדם, אין רואה, ואין יודע, ואין מקיץ, ולא תשורם עין כלל.

החיד"א משתומם על כך, מה הפירוש 'לפי מה שנראה בעיניים'? מי היה שם? מיהו שראה זאת בעיניים?

ודבורה שנתנבאה, והודיעה בנבואה מה שהיה דברים שבסתר שלא נודעו כלל, היא הודיעה שלא נטמאת יעל. וידיעת הענין, וצדקת יעל, באים כאחד, כחדא שְׂרִיץ. ומי שידע הענין מדבורה בנבואתה, ידע שיעל טהורה ונקיה. וברישא אמרה, תבורך מנשים יעל, ואח"כ בין רגליה וכו'. פיה פתחה בחכמה, בצדקתה של יעל.

אנחנו יודעים את הכל רק מדבורה. אם לא היה כתוב זאת בנביא, אף אחד לא היה יכול להגיד את זה. רק דבורה אמרה זאת, כי היא ידעה מה היה שם ברוח הקודש, בנבואה.

במלים אחרות, הוא שואל כך. תשמע, אנחנו לא יודעים כלום, אף אחד לא ראה, אין בן אדם בעולם שראה מה שהיה עם יעל וסיסרא. לולא שדבורה אמרה בנבואה, ונכתב בספר, לא היינו יודעים כלום. אלא מאי, דבורה היא שאומרת זאת, א"כ הדבר בבחינת 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר'. היא זאת שאומרת לנו את הסיפור, וכעת אנחנו יודעים שזאת שידה, וא"כ אין שום שאלה.

אח"כ הוא שואל עליו עוד שאלות בזה"ל, ותו, לדבריו מאי אהני הש"ס שיהיה כדין? אטו משום דטובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים, מותר לעשות כן?

ותו, מי בוחן לבות, למען דעת דלא מתהניא? אטו נאמנת יעל לומר כן?

ותו, דכולי עלמא ידעי, שעשתה כן להצלת ישראל.

אלא דהש"ס גְּלִי לָן, דמלבד דעשתה להצלת ישראל ומסרה עצמה, לא נְהִינִית כלל.

החיד"א דוחה את תירוצו של רבי' יוסף דוד, בשתי ידיים. והוא בא ואומר מדיליה תירוצו אחר, תשובה אחרת לשאלה הזאת. כי האמת היא, כפי שכתוב בזה"ק ובאריז"ל, שהיתה במקומה שידה. אבל יעל, לא ידעה שכך יהיה. הקב"ה עשה לה נס והביא שידה, אבל היא בעצמה לא ידעה זאת מראש. שאלת הגמרא, אינה על מה שהיה בפועל, אלא על יעל, אשר תיכננה את כל הדבר הזה, ולפי מה שיעל חושבת, שח"ו יהיה מעשה בפועל, מהו ההיתר? והא קא מתהניא מעבירה? והתירוצו הוא, שהיא לא נהנתה, ידעה שלא תיהנה, כי 'טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים'. השאלה והתירוצו של הגמרא על יעל, זה לפי מה שהיא חשבה. ומה שבפועל היה, זהו עניין אחר.

כך הוא אומר, אכן עתה נ"ל לישב, דודאי יעל להצלת ישראל מסרה עצמה, להתיש כחו ולהרגו, ולבער קוץ מכאיב וסילון ממאיר מן העולם. ועלה על לבה, אפילו שתאסר על בעלה, לא אִכְפַּת לה, להצלת ישראל. והיא לא ידעה הנס המופלא הזה שיעשה לה הקב"ה, שתבא שידה ולא יגע בה.

והש"ס פריך לדעתה, שמסרה עצמה ממש להצלת ישראל, סוף סוף והא מתהניא מעבירה? ומשני, טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים, וליכא הנאה כלל. וכל זה לְמָה שמסרה עצמה באמת לעבירה לשמה, וכמ"ש בנזיר [דף כ"ג] דיעל עשתה עבירה לשמה. ועז"ז פריך, והא קא מתהניא מעבירה? ואשכח שינויא, דטובתן של רשעים, לרווחא דמילתא,

זאת פליאה עצומה, וגם כפולה. כי החיד"א בספרו נחל שורק [על ההפטרות], כותב גם שם בסגנון כזה – בשם הצמח דוד בעצמו – בזה"ל, 'נודמנה שידה בין רגלי יעל'.

מה הפירוש, 'נודמנה'? היא לא הזדמנה, אלא היא הזמינה אותה.

גם כאן, בס' אהבת דוד, כיצד הוא כותב [בד"ה ברם] בשם הצמח דוד, ששידה היתה מוכנת שם, הרי בצמח דוד כתוב בהדיא הכינה? אתמהא.

גם חושבני, כי רבי' יוסף דוד צודק בהחלט, לגבי מה שהוא אומר שהכל לפי מה שרואים בעיניים. הדבר פשיטא, שאף אחד לא היה שם, ואף אחד לא ראה זאת בעיניים. אבל פירוש, שדנים מה האנשים חושבים, אם יראו את זה. הכוונה היא, שההלכה אינה תלויה בדברים נסתרים, אלא בדברים מציאותיים. אכן בפועל אף אחד לא ראה, אבל דיני התורה נאמרים לפי מה שרואים בעיניים, ואי אפשר להתחשב בדברים נסתרים.

הרי החיד"א כותב על רבי' יוסף דוד, 'הרב הגדול'. וא"כ בודאי שהוא ידע והבין שאף אחד לא ראה זאת. אין פירוש, האם רואים בעיניים או לא רואים בעיניים, אלא בזה גופא הדין תלוי. כי הגם שאף אחד לא רואה, אינך יכול לעשות דברים, שאילו היו רואים, היה אסור לעשות זאת.

ומה שעוד יותר מפליא, שהחיד"א בעצמו בספרו דברים אחדים [דרוש חמישי לשבת זכור, דף ל"ז עמוד ג'] כותב כך לגבי אסתר, גם הוא בעצמו מבין כזאת לגבי אסתר.

החיד"א [שם] שואל שאלה. איך כתוב בגמ' מגילה בעניין אסתר, לגבי הפסוק 'וכאשר אבדתי אבדתי', שעכשיו זה ברצון והיא תיאסר על מרדכי. החיד"א שואל, מה הבעיא? למה שתיאסר? שתביא שידה במקומה. הרי זה מה שהיה עד עכשיו, א"כ תמשיכי בכך.

וז"ל שם, הנה יש לחקור, דאמרו בזהר, דאסתר היתה נותנת שידה במקומה לאחשורוש, ולפי זה איך תתישב דרשא זו שאמרה אסתר וכאשר אבדתי אבדתי, שהיא אובדת ממרדכי

לגלות צדקת יעל. ואין הכי נמי, דאפילו לא היה תירוץ זה, היא עשתה עבירה לשמה. אלא שטוב צדקתה ולפיה, ראה אלהים, והצילה לגמרי. וא"כ לא קשיא מהגמרא כלל.

הבאנו כבר באחד השיעורים הקודמים את תירוץ החיד"א לגבי העניין הזה, ולמדנו ממנו כי העניין של 'עבירה לשמה', הוא אפילו אם נהנים מהעבירה. לא כפי שהגר"י סלנטר אומר, שזה נאמר דוקא כאשר לא נהנים מן העבירה. לדעת החיד"א, הדבר אינו תלוי האחד בשני. אמנם זאת מעלה, אבל ההיתר הוא גם בלי זה. 'עבירה לשמה', היא אפילו כשנהנים. אבל יעל היתה כ"כ צדקת, ולגביה אפילו שהיא לא נהנתה, אבל לאו למימרא דהא בהא תליא.

יוצא א"כ, שרבי' יוסף דוד מתרץ, שההלכה היא לפי מה שרואים בעיניים. והחיד"א בא ושואל, איזה עיניים, אף אחד לא רואה. לכן הוא בא ואומר תירוץ אחר, שהכל לפי מה שיעל חשבה שיהיה, כי היא לא ידעה שיקרה הנס הזה.

עפר אני לרגלי החיד"א, מה נאמר ומה נדבר, אבל חושבני כי ישנה כאן פליאה עצומה.

הרי החיד"א בעצמו מודה, לגבי מה שהביא הצמח דוד בשם הזוהר והאר"י, שאינו יודע היכן זה כתוב בכתבי האר"י. לטענתו איהו גופיה, רק אתה – בעל צמח דוד – מצאת כך בדרושי האר"י.

ברם, בדרושי האר"י הרי כתוב, 'הכינה לו שידה'. דהיינו, יעל הכינה לו שידה. איך החיד"א בא ואומר, שהקב"ה עשה את הנס הזה, ויעל מראש לא ידעה? הרי כתוב במפורש, שהיא הכינה את השידה. דהיינו, היא ידעה את השם המפורש. כפי שכתוב לגבי אסתר, שמרדכי לימד אותה וכו', כך יעל ידעה את השם המפורש. לא שהקב"ה עשה נס רק אח"כ, ויעל לא התכוונה לכך. אלא מראש, כך היתה התכנית של יעל, להביא את השידה.

כיצד החיד"א בא ואומר, שהיא לא ידעה את הנס הזה? אני ממש משתומם. הדבר מפליא.

ותיאסר עליו לפי שהולכת ברצון. הלא אם תכניס שידה במקומה כאשר היתה עושה, למה תיאסר?

הוא אומר שני תירוצים, אבל לקוצר הזמן אגיד כעת רק את התירוץ השני, כי זה מה ששייך לעניינינו.

ואפשר לומר, דלעולם, שגם עתה סמא בידה להכניס שידה במקומה. אמנם, עם כל זה נאסרה על מרדכי. והטעם, דכשהיתה הולכת באונס, הן לו יהי ששכבה עמו ממש, מותרת לבעלה, כדין אשת ישראל שנאנסה. אבל עתה שהלכה ברצון, אף כי שיח וכי שיג לה להכניס שידה במקומה, מ"מ אינה נאמנת בזה. ודאי שהיא יכולה להכניס גם שידה, אבל זה לא עוזר מבחינה הלכתית. פשיטא בודאי שאנחנו לא רואים זאת בעינינו, אבל היא לא יכולה להגיד דבר בזה.

וכל שהלכה ברצון, נאסרה, כמשפט הנבעלת ברצון. ואין לנו עסק בנסתרות, למען דעת אם הכניסה שידה. כי אין לדון, רק על פי הנגלות לנו. ואע"ג דברעיא מהימנא [ריש תצא] קאמר דמרדכי הוה עביד כל דא, מ"מ מחמיר על עצמו, והיה דן כפי הנגלה.

נפלא הפלא ופלא. יש לנו שלוש פליאות.

הנה החיד"א בעצמו מבין כך, שהכל אינו תלוי האם בפועל רואים או לא רואים, אלא אילו היו רואים. רק הנגלות הם לנו ולבנינו עד עולם.

*

בכדי לחזק את התירוץ הזה, נוסף בס"ד דבר מפליא המובא במדרש תנחומא הישן [בראשית א' כ"ז], לגבי הפסוק [בראשית ה', א'] **זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם וְגו', וַיּוֹלֶד בְּדָמוֹתוֹ פְּצֻלָּמוֹ, בְּזֶה"ל**, מכאן אמרו, הבא על הרוחות, אין לו עליו כלום, ואינו זנות. אע"פ שהוציא ש"ז, כמקרה לילה דמיא. הרוחות, זה לא זנות. דהיינו, אם ח"ו היה חיבור של בני אדם עם שדים, אין בכך איסור לא תנאף. אמנם זה גרוע ולא טוב, אבל איסור התורה 'לא תנאף', לא נאמר לגבי דברים שלא נראים בעיניים, כגון שדים ורוחות.

ובספרי הפוסקים דנים בכך, כי היו כבר דברים כאלה בעבר, כגון בשו"ת מהר"ם מלובלין [שאלה קט"ז] בזה"ל, **אשה שנבעלה לרוח או לשד שקורין טרכ"ט, ובא אליה בתחילה כדמות בעלה, ובשנייה כדמות פריץ, והוא אשה בעולת בעל, אם היא נאסרת לבעלה אפילו ישראל. דשמא סופה היתה ברצון, כאשר קצת יש דברים ניכרים. או לכל הפחות לבעלה כהן, אפילו יהא באונס. או אם יש לדמות זה לנרבעת לבהמה, שמותרת אף לבעלה כהן. או לא, דכיון שבא אליה כדמות איש, ופרים ורבים כבני אדם.**

והוא אומר, שהאשה מותרת. כי אין איסורים כאלה. אין הלכות על רוחות. התורה מדברת על מציאויות מוחשיות, לא על דברים שלא רואים בעיניים רגילות. אולי היא ראתה, אבל אם היה מישחו נוסף שם, לא היה רואה כלום. אמנם בעל נחלת בנימין [למהרי"ב ליפמאן, ד"א תמ"ב] חולק עליו, ולדבריו הדבר אסור. אבל בדר"כ רוב הפוסקים נוקטים, שזה מותר. והרי הדין מפורש בתנחומא כדלעיל, והובא בפשיטות להלכה ולמעשה באור זרוע הל' בעל קרי [סימן קכ"ד].

כעת, בואו חשבון. כפי שלגבי איסורים, העניין של רוחות אינו נחשב איסור, א"כ כפי שזה לא אסור כך זה גם לא יהיה מזה היתר. אם לגבי איסורים, אני לא אומר שזה נחשב שעוברים על גילוי עריות, אז אותו הדבר כאשר יעל משתמשת עם שידה. התורה לא ניתנה למלאכי השרת, אלא לבני אדם, כפי מה שרואים בעיניים.

א"כ כאשר אף אחד אינו רואה, צריך להתנהג לפי המציאות. אם אתה לא יכול להסביר מה שאתה עושה, על פי מה שבני אדם מסוגלים לראות בעיניים, אין לכך משמעות. לא צריכים לראות בפועל בעיניים, אלא צריך אילו היו נמצאים. כי התורה ניתנה לעיני בני אדם. אם 'איסורים' זה לא, אז זה גם לא 'היתר'. ממילא, אין היתר ליעל.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בחמרים ששורפים את הבשר, ונשאר בסוף רק הדברים הקשים. מיני בשמים מייבשים את הגוף, והבשר והעור ניתכים מעט מעט, עד שנשאר רק העצמות, כמבואר באברבנאל, ומובא גם בתוספות י"ט בפסחים פרק ד' משנה ט'. וע"ע תו"ש שלהי פרשת ויחי הערה ו'.

המשך השאלה מהקהל: אז הצדיק נרקב בקבר?

תשובת מרן שליט"א: לא כולם. ישנם צדיקים מיוחדים, שהם נשארים.

שאלה מהקהל: מדוע אנחנו אומרים בתפילה, 'המחיה המתים' ביום תמיד וכו', בלי דגש באות מי"ם. הרי זה היה צריך להיות בדגש, כמו 'המרחם'.

תשובת מרן שליט"א: אין קשר. וגם המרחם אנחנו אומרים [בברכת יוצר, ובמודים] המי"ם בלי דגש. ק"ו שאם מדגיש המי"ם של המחיה, יהיו שני דגשים במלה. במי"ם חוץ מהדל"ת.

שאלה חוזרת מהקהל: אבל זה לשון תמיהה, כמו שהרב אמר מקודם על החרש היה לבס?

תשובת מרן שליט"א: מה הדבר קשור? לא תמיד, זה לשון תימה. מבחינת לשון תימה, זה לא משנה האם זה שוא נע או שוא נח, לא זאת היא הנקודה. התימה, זה הה"א, לא השו"א נח. הדבר אינו קשור אחד לשני.

דברים בדבר ביטול הקומה הכשרה לטלפונים הניידים.

[לאחר השיעור, דיבר נציג ארגון 'אשרינו' בפני משתתפי השיעור, לגבי הגזירה החדשה בדבר ביטול 'הקומה הכשרה' של הטלפונים הניידים, ולהחתים את הציבור על טופס הצהרה המיועד לחברות התקשורת, שבאם לא תינתן האפשרות לדבר בטלפון כשר, אזי נבטל את ההתקשרות עמם ונחזור לדבר בטלפון נייד בלבד.

ברשות הרב שליט"א, שהוא תמיד ראש וראשון בדברים האלה, גם כשכולם היו מאחורה ופחדו לדבר על ההוא ועל ההוא, מורינו השם ישמרהו, חוד החנית, בא ואמר את הדברים.

אילו היינו נמצאים שם באהל של יעל, לא היינו רואים את השידה. לא ניתנה רשות לבני אדם לראותם. ומצד הדין העיקר להעיד על ניאוף, זה כשרואים אותם בדרך המנאפים, א"צ כמכחול בשפופרת רק דבוקים, כמבואר בש"ס ובפוסקים, כמו שנפסק בשלחן ערוך אבן העזר סימן כ'.

צדקתה של יעל, תיתכן להיות גם לפי הפשט, וזה מה שמבואר בגמרא. ואת הסוד, גילה רק רבינו האר"י, ולכן אין מקום לטענה שהסברנו בס"ד לעיל, שזה בבחינת הפה שאסר וכו'.

לכן, יפה טוען רבי' יוסף דוד, לגבי שאלת הגמרא 'והא קא מתהניא מעבירה', וחייבים את תירוץ הגמרא. צודק רבי' יוסף דוד, לגבי יעל. וכן החיד"א המשיב כך לגבי אסתר.

חושבני שהדברים מאירים עיניים, זכינו ליישב את הדברים על מכונם, בעזרת ה' יתברך, ובסייעתא דשמיא, נמשיך כך תמיד. אכ"ר.

שאלה מהקהל: הרב בניהו הביא בחוברת שלו, שהיה קירוב בשר, ועל זה מקשה הגמרא והא קא מתהניא מעבירה. הרא"ש היה ניצוץ שלו וכו'.

תשובת מרן שליט"א: נכון. ישנו תירוץ בזה. החיד"א בעצמו בספר אהבת דוד שם [בד"ה ודע] הזכיר את התירוץ הזה, אבל הוא חזר בו. כי בגמרא [יבמות דף קג:] כתוב במפורש, שסיסרא 'הטיל בה זוהמא', א"כ רואים שזה היה יותר מ'קירוב בשר'. החיד"א בתחילה חשב כך, כתב זאת בספרו נחל שורק, אבל אח"כ הוא התחרט, הוא אמר שהוא מעיקרא לא שם לב, כתבתי זאת 'אגב שטפא'. לא זכר לקשר בין הדברים.

חלק השו"ת:

שאלה מהקהל: כתוב בסוף פרשת ויחי שחננו את יוסף, אז איך כתוב שהעלו רק את עצמותיו? הרי אם חונטים בן אדם, הוא אינו נרקב?

תשובת מרן שליט"א: בחניטה, מוציאים כמה חלקים מן הגוף, מוח לב וכבד מעיים וכו', ועושים עוד דברים חיצוניים. את העור ממלאים

ומכאן ואילך, האריך הדובר לפרט את הסכנות הנוגעות בדבר החזקת טלפון לא כשר, וחשיבות החתימה על הטופס הנ"ל.

מרן שליט"א: אני הראשון שרוצה לחתום. אם אפשר להביא עט. אבל בעצם, אינני יודע את מספר הטלפון הנייד... יותר נכון אין לי טלפון נייד אישי, רק לבני ביתי. אקח את הטופס, ואשאל את הרבנית תליט"א מה המספר.

רק ברצוני לומר לכם, כי מי כעמך ישראל גוי קדוש בארץ. שאלתי מישהו שידע, תגיד לי, ישנם הרבה אנשים בעולם – להבדיל – ערבים ונצרים, שהם שומרי דת. הרי את הדתות שלהם, הם לקחו מהתורה שלנו. העניין של פריצות, זה לא מיוחד רק לעם היהודי, אמנם כל אחד לפי הכללים שלו, אבל גם הם, מרחיקים את עיקר עניין העריות. למה הם לא פועלים? מדוע המאבק הזה, רק בארץ ישראל? למה בארצות אחרות בעולם, כגון באירופה, לא שומעים על כך? איפה אנשי הדת הנצרים, או המוסלמים, שיעשו שיהיה טלפון כשר?

הפלא ופלא. אין דבר כזה בעולם. אין מישהו בעולם שנאבק כנגד המכשירים-המכשילים, רק בעם ישראל. ורק החרדים. אהה, זאת זכות גדול על עם ישראל. קדושה וצניעות. שום דת בעולם, אין אף אחד שעושה את ה'חסימות' הללו. אמנם ישנם מתימעת כאלה העושים חסימה מטעמים חינוכיים, שילדיהם לא יראו כל מיני דברים אלימים וכדומה. אבל בעניין קדושה וצניעות, זהו דבר המיוחד לעם ישראל, החרדים שנאבקים על כך.

חשבתי אולי היה אפשר לשתף פעולה, ושכולם יהיו כנגד זה. אבל מתברר שלאף אחד בעולם לא איכפת מכך, רק לציבור החרדי כאן בא"י ובעולם. עם ישראל, עם קדוש. אין כמו עם ישראל בעולם. הדבר מפליא. לכן חושבני, כי הדבר חשוב מאד עוד יותר. וכל מי שתומך בעניין הזה, בפרט בימי השובבי"ם, זכותו גדולה ועצומה. כמה חשוב שהעניין הזה יסתדר.

בעניין חיים ולדר שר"י.

ברצוני לבקש דבר נוסף.

ישנה עוד פרשה, של חיים ולדר שר"י. שם רשעים ירקב. פנו אלי אנשים, הרוצים שאתייחס לנושא שלו, אבל אני מבקש עזרה, כי אין לי מספיק חומר בעניין. אחד מידידנו כתב לי, כי רצים כל מיני שמועות, אנשי חינוך ששייך עליהם המושג 'סאנו שומעניה'. על כן, אני חושב בל"נ לדבר על כך, ומי שיש לו חומר בנושא, שיעביר אלי, כי אינני רוצה לדבר מבלי לדעת בדיוק את הדברים, לכל צדדיהם וחילוקיהם. מי שיכול לסייע, להעביר אלי מה שידוע לו בנושא, בפרט אם יש חומר בכתב, ברוך יהיה.

דברי מרן שליט"א בשבח הקונטרס 'נהורא דיצחק' שיצ"ל במהדורא חדשה ומורחבת ע"י מכון פעולת צדיק.

ישנו דבר נוסף, וזאת בשורה טובה, ב"ה זכינו שיצ"ל מחדש החוברת 'נהורא דיצחק', זאת אמנם חוברת קטנה, אבל 'קטן הכמות ורב האיכות', שערך ידידנו הרה"ג נהוראי סיאני הי"ו, מהעיר עמנואל ת"ו. זאת מהדורא שנייה, החוברת כבר יצ"ל במהדורא ראשונה, אבל כעת ביתר שאת וביתר עז, הוספות רבות, זכה להוציא את הקונטרס הזה 'נהורא דיצחק', ובו כללי ההוראה.

ברצוני להגיד לכם, כי אלו דברים מאירים עיניים, יסודות ההלכה למעשה. זהו 'נהורא', ממש אור. הוא יושב ועבר על כל הספרים שלנו, בשקידה גדולה, עשה מלאכה גדולה שיש בה חכמה, לאסוף ולכנס דברים ממש חשובים מאד, בסיס של דברים חשובים מאד, שאנשים רבים מבולבלים בהם.

תראו למשל מה שכתוב שם כבר בסעיפים הראשונים, רבינו הרמב"ם ומרן הש"ע וגאון עוזנו מהרי"ץ, הם מאריהו דאתרין. אהה, ממש מרגליות. זאת הקביעה הראשונה. ונתקבלו אצלינו הוראותיהם, מימות אבות אבותינו שקיבלום עליהם ועל זרעם אחריהם.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו. לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה, אבי"ר.

ובסעיף ב', אף אחר שקיבלנו הוראות מרן השלחן ערוך, לא בטלה קבלת הוראות רבינו הרמב"ם, ולפיכך כשאין בירור בדעת מרן השלחן ערוך איך הכרעתו להלכה, אזלינן אחר דעת רבינו הרמב"ם, שהוא גם כן מרא דאתרא. זאת נפקא מינה גם כעת, לגבי שנת השמיטה.

ובסעיף ג', הוראות רבינו הרמב"ם נתקבלו בידי אבות אבותינו, משום שכבר נהגו מקדמת דנא על פי דעת הגאונים. ישנם החושבים, שאבותינו 'קיבלו את הוראות הרמב"ם'. אבל הדבר אינו נכון, אלא אבותינו נהגו כך מקדמת דנא עפ"י דעת הגאונים. כמו שדיברנו בס"ד בעבר. וכשבא ספר היד החזקה לידיהם, ראו שכל מנהגותיהם מסודרים ומבוארים בו, שכן נמשך גם כן אחר דעת הגאונים, וממילא נתפשטו הוראותיו גם בדברים שלא שייך בהם מנהג.

הדברים מאד חשובים. מי שבלי זה, הוא מגשש באפילה. החוברת הזאת, ממש מאירה עיניים, וברוך ה' היא מחולקת חנם ע"י ידידנו הרב ניר טיירי הי"ו מנכ"ל פעולת צדיק. החוברת כשמה כן היא, ממש נהורא דיצחק. למה נקרא שמו ר' נהוראי, שמאיר עיני חכמים בהלכה, כדאיתא בשבת דף קמ"ז ע"ב.

השם ברוך הוא יזכהו, להגדיל תורה ולהאדירה, ושיפוצו מעיינותיו חוצה. ומלאה הארץ דעה את י"י כמים לים מכסים, בקרוב בחיינו ובימינו, אבי"ר.

שובו בנים

שובבי"ם